

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Tulkkauspalvelu, yksilöllinen tarve, joustamaton ohje, välillinen syrjintä, uhkasakko

Diaarinumero: YVTLTK/4XX/2018

Antopäivä: XX.XX.2019

Hakija on henkilö, jolla on kuulonäkövamma. Hänelle on myönnetty Kansaneläkelaitoksen (Kelan) tulkkauspalvelupäätöksellä oikeus saada Kelan tulkkauspalvelun kautta tulkkauspalvelua.

Hakija tarvitsee tulkkausta aina näkökykynsä mukaisesti niin, että tulkki tilanteen mukaan välillä viittoo suomen kielen mukaisesti ja välillä kirjoitustulkkaa. Useimmiten molempien tulkkausmuotojen tulee olla hakijan käytössä yhden tulkkaustilauksen sisällä, jotta hakija voi yhdenvertaisesti osallistua (ns. hybriditulkkaus).

Hakija ei ollut saanut ruotsinkielistä kirjoitustulkkausta, koska Kelan tulkkauspalvelulla ei ole ohjeidensa mukaan lupaa välittää kuulonäkövammaiselle hakijalle tulkkia, jolla ei ole pätevyyttä kuurosokeustulkkauksessa. Hakija oli tarvinnut tulkkia ajankohtana, jolloin tulkit, joilla on kuurosokeustulkkauspätevyys, eivät olleet saatavilla. Hakija oli usein jäänyt ilman tulkkia, koska Kela ei ole pystynyt tarjoamaan hänelle tulkkia.

Hakija katsoo, että Kelan tulkkauspalvelu ei toiminut tulkkauspalvelulain tarkoittamalla tavalla huomioiden hänen yksilölliset tarpeensa, eikä hän saanut yhdenvertaista kohtelua, koska hänellä on kaksoisvamma.

Kela katsoi, ettei voimassa olevan lainsäädännön ja eri vammaisryhmien yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta Kelan menettelyä palvelun laadun ja toteuttamistavan määrittelyssä voitu pitää yksittäistä asiakasta vammaisuuden perusteella syrjivänä, koska samoja periaatteita noudatetaan yleisesti eri asiakasryhmien tulkkauspalvelun järjestämisessä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta oli aiemmissa ratkaisuissaan todennut, että hakijaa oli syrjitty välillisesti hänen näkövammansa perusteella, kun Kela ei ollut joutanut tulkkien koulutusvaatimuksista. Tässä asiassa joustamattomuus tulkkien koulutusvaatimuksesta oli johtanut kuulonäkövammaisen hakijan tulkkauspalvelun epäämiseen. Tämä näennäisesti yhdenvertainen peruste oli saattanut hakijan tulkkauspalveluja tarvitsevia kuulovammaisia epäedullisempaan asemaan kuulonäkövammaan liittyvän syyn takia.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, etteivät Kelan esittämät seikat oikeuttaneet hakijan asettamista muita epäedullisempaan asemaan kuulonäkövammaan perusteella.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että Kelan menettely tulkkauspalvelun järjestämisessä oli ollut yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitettua hakijan välillistä syrjintää hänen vammaisuutensa perusteella ja kielsi Kelaa jatkamasta tai uusimasta syrjivää menettelyään sekä asetti kieltopäätöksen tehosteeksi 25 000,- euron uhkasakon.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakija on henkilö, jolla on kuulonäkövamma. Hänelle on myönnetty Kansaneläkelaitoksen (Kelan) tulkkauspalvelupäätöksellä oikeus saada Kelan tulkkauspalvelun kautta tulkkauspalvelua.

Hakija tarvitsee tulkkausta aina näkökykynsä mukaisesti niin, että tulkki tilanteen mukaan välillä viittoo suomen kielen mukaisesti ja välillä kirjoitustulkkaa. Useimmiten molempien tulkkausmuotojen tulee olla hakijan käytössä yhden tulkkaustilauksen sisällä, jotta hakija voi yhdenvertaisesti osallistua (ns. hybriditulkkaus).

Hakija ei ole saanut ruotsinkielistä kirjoitustulkkausta, koska Kelan tulkkauspalvelulla ei ole ohjeidensa mukaan lupaa välittää kuulonäkövammaiselle hakijalle tulkkia, jolla ei ole pätevyyttä kuurosokeustulkkauksessa. Hakija on tarvinnut tulkkia ajankohtana, jolloin tulkit, joilla on kuurosokeustulkkauspätevyys, eivät ole olleet saatavilla. Hakija on usein jäänyt ilman tulkkia, koska Kela ei ole pystynyt tarjoamaan hänelle tulkkia.

Hakijan vaatimukset

Hakija vaatii, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa Kelan syrjineen hakijaa. Hakija vaatii päätöksen tehosteeksi uhkasakon asettamista.

Hakijan perustelut

Hakija katsoo, että Kelan tulkkauspalvelu ei toimi tulkkauspalvelulain tarkoittamalla tavalla huomioiden hänen yksilöllisiä tarpeitaan, eikä hän saa yhdenvertaista kohtelua, koska hänellä on kaksoisvamma.

Hakija voi Kelan uuden sopimuskauden alkamisen jälkeen saada vain tulkkeja, jotka työskentelevät hänen hankinta-alueellaan, joilla on Kelan tiedoissa merkintä kuurosokeusopintojen hyväksytystä suorittamisesta ja joilla on Kelan kanssa sopimus tulkata näkövammaisille. Hakija katsoo, että Kelan hankinta-aluerajat asettavat tulkkauspalvelun käyttäjät eriarvoiseen asemaan. Tulkki välitys ei ole hyväksynyt hakijan pyyntöjä laajentaa hakua toiselle hankinta-alueelle tai että haettaisiin sellaista kirjoitustulkkia, jolla ei ole kuurosokeusopintoja tai ne ovat osittain suoritettuna.

Tammikuussa 2018 ei ole saanut kuuteen tilaisuuteen tulkkeja. Ruotsinkielisiin ja englanninkielisiin tilauksiin hakija ei ole saanut lainkaan tulkkausta. Hakija katsoo, että tulkkeja ei ole riittänyt hänelle. Usein on myös tilanteita, joissa hakija ei tarvitse muuta kuin kirjoitustulkkauksen, mutta hän ei näitä tulkkeja saa, koska heiltä puuttuu muodollinen pätevyys kuurosokeille tulkkaukseen. Hän on tällaisissa tilanteissa ehdottanut tulkkeja, joita hän on saanut ennen sopimuskauden vaihtumista käyttää ja joilla siis olisi hybridiosaaminen, mutta he eivät ole uudessa sopimuskaudessa voinut tarjota itseään tällaisina tulkkeina. Tulkki välitys ei ole tähän suostunut. Esimerkiksi hän tilasi tulkin 7.3.2018 tilaisuuteen, johon kuuroutunut on saanut tulkit, mutta hänelle ei hänen kuulonäkövammansa takia löytynyt tulkkeja. Koska hän sai tietää asiasta, hän osallistui tilaisuuteen, koska ei tässä tilanteessa tarvinnut muuta kuin kirjoitustulkkausta, joka oli samaa molemmille. Hakija ei tarvinnut muita palveluita, jotka kuulonäkövammaisten tulkkauksen yhteyteen kuuluisi.

Toiseen tilaisuuteen lokakuussa 2017 hakija ei saanut tulkkia, mutta toinen kuulovammainen tulkkauspalvelun käyttäjä sai kirjoitustulkkauksen. Kela ei ilmoittanut tästä hakijalle. Hakijan tilausta

ei oltu merkitty vaativaksi tasoksi, mutta toisen käyttäjän oli. Kun hakijan tulkkaustilaus merkittiin vaativaksi tasoksi, tippui toinen tulkki pois kokonaan, koska hän ei tee vaativan tason tilauksia kirjoitustulkkauksella. Hakija sai myöhemmin tietää, että toinen kuulovammainen tulkkauspalvelun käyttäjä oli saanut tilaisuuteen tulkin, jolla ei ole kuurosokeusopintoja merkittynä Kelan tiedoissa. Häntä ei kuitenkaan tarjottu hakijalle toiseksi tulkiksi, vaikka hän oli tehnyt hakemuksen ennen toista käyttäjää.

Hakija katsoo, ettei ole yhdenvertainen sellaisen kuuroutuneen tai huonokuuloisen kanssa, jolla ei ole näön kanssa vaikeuksia, sillä heille ruotsinkielistä kirjoitustulkkauksta on tarjolla. Hänet on asetettu huonompaan asemaan silloin, kun hän tarvitsee kirjoitustulkkauksta. Hakija viittaa myös yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan 21.11.2017 antamaan päätökseen (Dnro 238/2017, ei lainvoimainen).

Vastaajan vastaus

Vastaaja kiistää syrjineensä hakijaa ja vastustaa uhkasakon asettamista.

Vastaajan perustelut

Vastaaja toteaa järjestävänsä vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelua hankkimalla tulkkauspalvelut ulkopuolisilta palveluntuottajilta ja noudattaa tässä hankintalakia (laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016). Kelan uusi hankintakausi ja sen kautta uusi palvelumalli on käynnistynyt 1.1.2018.

Uudessa palvelumallissa tulkkauspalvelun järjestämisen tavoitteena on tuottaa asiakkaan palvelu mahdollisimman lähellä asiakkaan tulkkaustarvetta, lähipalveluna. Lähipalvelussa tulkkauspalveluun oikeutetulle asiakkaalle muodostetaan palvelunjärjestämisen alue. Alueen pohjana käytetään palveluntuottajia ja tulkkeja siltä hankinta-alueelta, jonka alueella asiakas asuu. Asiakkaalle voidaan muodostaa palvelunjärjestämisen alue myös kahden tai useamman hankinta-alueen tulkeista lähipalvelun varmistamiseksi. Jos asiakkaalla on tulkkauksen tarve oman palvelunjärjestämisen alueen ulkopuolella, palvelu järjestetään läheltä tulkkaustarpeen tapahtumapaikkakuntaa. Tulkkaustyö tehostuu, kun asiakkaan tarvitsemat tulkit tuotetaan läheltä asiakasta. Esimerkiksi matkustamiseen käytetty aika vähenee.

Kuulonäkövammaisille henkilöille tulkkauspalvelua tuottaville tulkeille on asetettu koulutukseen liittyvät vähimmäisvaatimukset ensimmäisen kerran 1.1.2014 alkaneen hankintakauden yhteydessä. Kela katsoo, että vammaisten tulkkauspalvelun laatuvaatimukset ovat perusteltuja. Kela on valittanut yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan 21.11.2017 antamasta päätöksestä. Kela katsoo, ettei tulkkauspalvelua voida järjestää asiakkaan toivomusten tai mielipiteiden perusteella, vaan palvelun tulisi olla laadukasta ja asiakkaalle soveltuvaa yleisesti käytettävien laatumääritelmien mukaisesti.

Kela katsoo, että jos laatuvaatimuksista poiketaan, ei se voi ottaa vastuuta palvelun järjestämisestä.

Kelan väliaikaisen ohjeistuksen perusteella Vammaisten tulkkauspalvelukeskus (VATU-keskus) voi poikkeuksellisissa tilanteissa välittää asiakkaan tilaukseen tulkin, joka on tullut hankinnassa hyväksytyksi toisen vamma ryhmän tulkiksi, jos kuulonäkövammaisten pätevyys omaavaa tulkkia ei ole tarjota. Tämä on tultava asiakkaalta nimenomaisena pyyntönä ja on tulkeille vapaaehtoista..

Kelan on myös mahdollista tehdä suora hankintoja, jos asiakkaan kohdalla joudutaan usein turvautumaan tähän poikkeusmenettelyyn. Kela selvittää, voiko hakijalle järjestää tulkkauspalvelua suora hankinnalla.

Hankintasopimusta ei voida sopimuskauden aikana laajentaa koskemaan sellaista tulkkauspalvelua, jota palveluntuottaja ei ole tarjouksessaan tarjonnut tai aluetta, joka ei ole sisällynyt tarjoukseen. Selvyyden vuoksi Kela toteaa, että jos palveluntuottaja on tarjonnut tarjouksessaan vain esimerkiksi puhevammaisten tulkkauspalvelun tuottamista, ei tarjoaja voi sopimuskauden aikana ryhtyä tuottamaan kuulovammaisten tai kuulonäkövammaisten tulkkauspalvelua eikä muuttaa tai lisätä nimettyjä kuntia alkuperäisestä tarjouksesta poiketen. Palvelu tuotetaan sen mukaan, kuin se on hankittu. Kela katsoo tulkkaustuotteiden rajoitusten olevan perusteltuja, koska tällä tavoin tulkkien ammattitaito pysyy yllä. Jos tulkki tuottaisi palvelua kaikissa tulkkaustuotteissa, tehtyä tulkkaustyötä tulisi tulkkaustuotekohtaisesti melko vähän.

Kela toteaa, että hybriditulkin sijaan hakijalle voidaan välittää useampia tulkkeja eri tulkkausmenetelmien tuottamiseksi. Se, että hakija asuu toisella paikkakunnalla ei siis aseta hakijaa huonompaan asemaan. Ruotsinkielistä tulkkauspalvelua laadukkaasti tuottamaan kykeneviä tulkkeja ei ole Suomessa saatavilla tarpeeksi. Edes täydennyshankinnalla Kela ei ole saanut hankittua riittävästi tulkkeja. Kelalla ei ole tällä hetkellä yhtäkään tulkkia, joka tuottaisi kuulonäkövammaisten kirjoitustulkkausta ruotsinkielellä. VATU-keskus priorisoi ruotsinkielisten asiakkaiden tilauksia ja ruotsinkielistä tulkkia ei esimerkiksi liitetä suomenkielisen asiakkaan tulkkilistalle. Kela seuraa palvelun saatavuutta erityisesti kirjoitustulkkauksen osalta erityisen tarkasti. Kirjoitustulkkaus, jossa tulkki kääntää puhuttua suomea kirjoitetulle englannille, ei kuulu Kelan järjestämisvelvollisuuden piiriin. Järjestämisvelvollisuus kattaa palveluun oikeutetun henkilön tulkkauspalvelun järjestämisen kansallisilla kielillä.

VATU-keskuksen mukaan hakija on tehnyt ajalla 1.1.-31.1.2018 20 tilausta, joista 15 kappaleen tapahtuma-ajankohtana on ollut tammikuu 2018. Kolmeen ei ole löytynyt tulkkia, vaikka tulkkihakua on yritetty monin tavoin. Hakijan viittaama 7.3.2018 tulkkaustilauksessa on ollut tiedossa, ettei tarvittavaa tulkkia ole saatavilla. VATU-keskuksen olisi kuitenkin pitänyt enemmän selvittää vaihtoehtoinen tapa järjestää hakijan palvelu kyseiseen tilaukseen. Lokakuun 2017 tulkkaustilaukseen Kela ei voi ottaa kantaa ilman yksilöidymiä tietoja. Kelan ei ole mahdollista yhdistää eri asiakkaiden tilauksia.

Kela katsoo, ettei voimassa olevan lainsäädännön ja eri vammaisryhmien yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta Kelan menettelyä palvelun laadun ja toteuttamistavan määrittelyssä voida pitää yksittäistä asiakasta vammaisuuden perusteella syrjivänä toimintana, koska samoja periaatteita noudatetaan yleisesti eri asiakasryhmien tulkkauspalvelun järjestämisessä. Laatua koskevien yleisten periaatteiden noudattaminen ei aseta yksittäistä asiakasta vammaisuuden perusteella eri asemaan, koska kaikille kuulonäkövammaisille asiakkaille järjestetään tulkkauspalvelua samojen laatua koskevien määritelmien puitteissa. Kela katsoo, että syrjintäolettan kumoamiseksi on esitetty riittävä näyttö ja vastustaa uhkasakon asettamista.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että Kelan menettely on ollut hakijaa välillisesti syrjivää. Lautakunta kieltää Kelaa jatkamasta tai uusimasta syrjintää ja asettaa päätöksen tehosteeksi 25 000 euron suuruisen uhkasakon.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on kysymys siitä, onko vastaaja syrjinyt hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella, kun vastaaja ei ole tarjonnut hakijalle tulkkeja.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan syrjintä muun ohella vammaisuuden perusteella on kielletty.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, että jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Välillisenä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan sitä, että näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. Lain 15 §:n 2 momentin mukaan mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitetun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetun lain (133/2010, jäljempänä tulkkauspalvelulaki) 5 §:n mukaan oikeus tulkkauspalveluun on henkilöllä, jolla on kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.

Tulkkauspalvelulain 10 §:n mukaan Kansaneläkelaitos voi järjestää tulkkauspalvelun joko tuottamalla palvelun itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Kansaneläkelaitoksen tulee järjestää tulkkauspalvelu kokonaistaloudellisesti edullisimmin, huomioiden samalla asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Vaativissa tulkkaustilanteissa palvelu voidaan järjestää siten, että käytettävissä on kaksi tai useampia tulkkeja. Tulkkauspalvelua järjestettäessä on otettava huomioon palvelunkäyttäjän toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa.

Syrjintäolettan synnyminen

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltä rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltä ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä olettan syntymiseen. Täyttä näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että tuomioistuimelle tai muulle asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti olettan syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Olettan syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi perustua paitsi vireillepanijan, myös vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuu selvitykseen. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Kelan hankinta-alueet ja tulkkiresurssit

Hakija on tuonut esiin Kelan menettelyn hankinta-alueiden määrittämisessä ja tulkkiresursseissa. Hän toteaa jääneensä ilman tulkkia näiden vuoksi ja että hankinta-alueet aiheuttavat syrjintää. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että hakija ei ole esittänyt asiassa sellaista selvitystä, jonka perusteella olisi oletettavissa, että Kelan menettely käsiteltävässä olevassa tapauksessa hankinta-alueiden määrittelyssä tai tulkkausresursseissa, olisi perustunut hänen vammaisuutensa tai muuhunkaan hänen henkilöönä liittyvään syyhyn. Näin ollen asiassa ei näiltä osin ole syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaista syrjintäolettan. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta lisäksi toteaa, ettei lautakunnan toimivaltaan kuulu tutkia luonteeltaan hypoteettisia kysymyksiä, eikä arvioida yleisellä tasolla jonkin menettelyn tai käytännön yhdenvertaisuuslain mukaisuutta lainkäyttöpäätöksissään.

Tulkkien koulutusvaatimukset

Hakijalle ei ole tarjottu tulkkauksta, koska kuulonäkövammaisten tulkkaukselle on asetettu korkeammat vaatimukset kuin muiden kuulovammaisten tulkkaukselle. Hakija on ehdottanut saada tulkkia, jotka eivät täyttäneet määrättyjä koulutusvaatimuksia ja hän on myös todennut, että tietyissä tulkkauksilanteissa hän ei olisi tarvinnut kuin kirjoitustulkkauksta, eikä olisi tarvinnut kuulonäkövammaisten tulkkauksen palveluja. Kelan tulkkauspalvelu on kieltäytynyt tiedustelemasta tällaisten tulkkien saatavuutta. Hakija on usein jäänyt ilman tulkkauksta.

Tulkkauspalvelua järjestettäessä on otettava huomioon palvelunkäyttäjän toivomukset ja yksilölliset tarpeet. Hakijalle ei ole tarjottu tulkkauksta, koska Kelan säännöt asettavat kuulonäkövammaisten tulkkaukseen korkeammat vaatimukset kuin esimerkiksi kuulovammaisten tulkkaukseen.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden (HE 19/2014 vp, s. 76) mukaan välillistä syrjintää voi olla menettely, jonka seurauksena johonkin tiettyyn, henkilöön liittyvien syiden perusteella määräytyvään ryhmään kuuluva henkilö joutuu muihin nähden erityisen rajoituksen, vaatimuksen, rasitteen, velvoitteen tai muun haitan kohteeksi. Säännön, perusteen tai käytännön välillinen syrjivvyys ilmenee usein siten, että johonkin tiettyyn ryhmään kuuluvien henkilöiden on tosiasiasa muita vaikeampi täyttää jokin asetettu edellytys tai siten, että valitulla toteuttamistavalla on kielteisiä vaikutuksia nimenomaan ja vain heihin.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on aiemmissa ratkaisuisaan (esim. Dnro 117/2016, antopäivä 16.12.2016, lainvoimainen, Dnro 238/2017, ei lainvoimainen ja Dnro 390/2018,

antopäivä 11.6.2018, lainvoimainen) todennut, että tapauksissa olevaa hakijaa oli syrjitty välillisesti hänen näkövammansa perusteella, kun Kela ei ollut joutanut tulkkien koulutusvaatimuksista.

Tässä tapauksessa joustamattomuus tulkkien koulutusvaatimuksesta on johtanut kuulonäkövammaisen hakijan tulkkaukspalvelun epäämiseen. Tämä näennäisesti yhdenvertainen peruste on saattanut hakijan tulkkaukspalveluja tarvitsevia kuulovammaisia epäedullisempaan asemaan kuulonäkövammaan liittyvän syyn takia. Lautakunta katsoo, että asiassa on tällä perusteella syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaisesti oletettava välillisestä syrjinnästä.

Syrjintäoletettaman kumoaminen

Yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan syrjintäoletettaman kumoamiseksi olisi Kelan käytännöllä oltava hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot asianmukaisia ja tarpeellisia. Vastaaja on palveluntarjoajana halunnut asettaa sääntöjä, joiden tarkoitus on ollut tuottaa hyvää ja pätevää palvelua. Käytettävien keinojen tulisi kuitenkin olla tavoitteen saavuttamisen kannalta tarkoituksenmukaisia ja sillä tavoin tarpeellisia, että ne ovat tavoitteeseen nähden oikeasuhtaisia.

Tulkille asetettu vaatimus on johtanut siihen, että hakija ei ole saanut lainkaan tulkkausta, eikä Kela ole tiedustellut vailla kuurosokeuskoulutusta olevien tulkkien saatavuutta hakijan pyynnöistä huolimatta. Lautakunta katsoo, että tulkille asetettu vaatimus on ollut joustamaton, eikä sitä sovellettaessa ole otettu huomioon kuulonäkövammaisen hakijan yksilöllisiä tarpeita yksittäisessä tulkkaustilanteessa. Lautakunta katsoo, että sinänsä hyväksyttävän, tulkkauksen laadun varmistamiseen liittyvän tavoitteen saavuttamiseksi käytetty keino ei ole ollut asianmukainen ja tarpeellinen yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Lisäksi arvioinnissa on merkitystä sillä, että Kelan käytäntö on ollut toistuvaa ja jatkunut siitä huolimatta, että lautakunta on aiemmissa kieltopäätöksissään katsonut tällaisen menettelyn olevan hakijaa välillisesti syrjivää.

Lautakunta katsoo, että Kela ei ole tulkkaukspalvelulain 10 §:n mukaisesti huomioinut hakijan toiveita ja yksilöllisiä tarpeita tulkkaukspalvelua järjestettäessä, ottaen erityisesti huomioon, että hakija on pyytänyt Kelaa tiedustelemaan mahdollisuutta käyttää sellaista tulkkia, jolla ei ole kuurosokeuskoulutusta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, etteivät Kelan esittämät seikat ole oikeuttaneet hakijan asettamista muita epäedullisempaan asemaan kuulonäkövammaisen perusteella, ja kieltää Kelaa jatkamasta tai uusimasta syrjivää menettelyään. Koska yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että Kelan menettely tässä tapauksessa on ollut hakijaa välillisesti syrjivää vammaisuuden perusteella, ei kohtuullisten mukautusten epäämistä arvioida erikseen.

Johtopäätös

Edellä todetuin perustein yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että Kelan menettely tulkkaukspalvelun järjestämisessä on ollut yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitettua hakijan välillistä syrjintää hänen vammaisuutensa perusteella. Lautakunta kieltää Kelaa jatkamasta tai uusimasta syrjivää menettelyään.

Uhkasakko

Yhdenvertaisuuslain 20 §:n 3 momentin mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi asettaa antamansa kiellon tai määräyksen tehosteeksi uhkasakon.

Hakija on vaatinut uhkasakon asettamista yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätöksen tehosteeksi.

Uhkasakon määrittämiseen ja tuomitsemiseen sovelletaan, mitä uhkasakkolaissa säädetään. Uhkasakkolain (1113/1990) 4 §:n mukaan viranomaisen voi asettaa uhkasakon, jos niin on laissa säädetty. Uhkasakkolain 8 §:n mukaan uhkasakon suuruutta harkittaessa on otettava huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus, velvoitetun mahdollisuus noudattaa sitä sekä muut asiaan vaikuttavat seikat.

Uhkasakkolain 6 §:n 3 momentin mukaan määrääjän pituutta harkittaessa on otettava huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus, velvoitetun mahdollisuus noudattaa sitä sekä muut asiaan vaikuttavat seikat.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että Kela on aiemmin saanut lautakunnan kieltopäätöksiä (esim. Dnro 117/2016, antopäivä 16.12.2016, lainvoimainen, Dnro 238/2017, ei lainvoimainen ja Dnro 390/2018, antopäivä 11.6.2018, lainvoimainen) vastaavasta asiasta liittyen tulkkien koulutusvaatimuksiin. Näin ollen Kelan olisi tullut palveluntarjoajana tietää, miten yhdenvertaisuuslain syrjintäkieltoa tulkitaan tämän tyyppisessä asiassa ja että hakijan asettaminen muita epäedullisempaan asemaan kuulonäkövammaan liittyvän syyn perusteella olisi yhdenvertaisuuslaissa kiellettyä syrjintää.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo näin ollen aiheelliseksi asettaa kieltopäätöksensä tehosteeksi 25 000 euron uhkasakon.

Lautakunnan päätöstä on noudatettava kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksisaamisesta lukien. Päätöstä on noudatettava yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 13 §:n 4 momentin mukaan muutoksenhausta huolimatta, ellei hallinto-oikeus toisin määrää.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2, 8, 10, 13, 15 ja 28 §

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010) 5 ja 10 §

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annettu laki (1327/2014) 13 §

Uhkasakkolaki (1113/1990) 4, 5, 6, 7, 8, 22, 23, 24 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen (puheenjohtaja), Riitta-Maija Jouttimäki, Pirkko Mahlamäki, Timo Saranpää ja Milka Sormunen. Asian esittelijä Julia Puumalainen.